

Eerste Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

Adres : Bezuidenhoutseweg 105-113
2594 AC Den Haag
Telefoon : +31(0)70-3382700
E-mail : secretariaat@lto.nl
KvK : 40413400
Rekening : NL32 RABO 0357606760

Datum : 27 mei 2019
Ons kenmerk : AM/MvdS/190527
Onderwerp : Verbod op asbestdaken
Informatie : Ard Mooij, Senior beleidsadviseur, 06 22 52 78 52, amooij@ltonoord.nl
Richard Bos, Public Affairs Aedes, 06 51 92 60 72, r.bos@aedes.nl

Geachte leden van de Eerste Kamer,

LTO Nederland en Aedes willen hun bezwaren onder uw aandacht brengen over het voorstel tot aanpassing van de Wet Milieubeheer die de wettelijke grondslag creëert voor een verbod (vanaf 2025) op het hebben van asbesthoudendhoudende dakbedekking.

Geen passende oplossing

In de onlangs aan uw Kamer toegezonden 'Nota naar aanleiding van het verslag' beantwoordt staatssecretaris Van Veldhoven uw vragen over de wijziging van de Wet Milieubeheer. LTO Nederland en Aedes hoopten dat de staatssecretaris, rekening houdend met de consequenties voor huiseigenaren en agrarisch ondernemers i.c.m. de inzichten uit de Deskundigenbijeenkomst van 26 maart jl., voor een andere oplossing zou kiezen. Tot onze teleurstelling is dat niet het geval en blijft de staatssecretaris vasthouden aan een verbod per 2025. LTO en Aedes stellen vast dat een verbod niet bijdraagt aan een zorgvuldig asbestbeleid, tot grote financiële en operationele lasten leidt en derhalve geen passende oplossing is voor het verwijderen van asbestdaken in Nederland.

Realistisch asbestbeleid

LTO Nederland en Aedes zijn voorstander van een realistisch asbestbeleid. De bescherming van de gezondheid van mensen staat voorop. Dat kan het meest effectief en realistisch met een risicogestuurd aanpak. De wet- en regelgeving moet in verhouding staan met de risico's die gelopen kunnen worden. In situaties dat gezondheidsrisico's groot zijn, treft men strenge beschermingsmaatregelen, maar als risico's aantoonbaar verwaarloosbaar klein zijn, zijn lichtere eisen gerechtvaardigd. Concreet betekent dit naar onze mening dat de asbestdaken in de agrarische sector en woningbouw verantwoord gesaneerd moeten worden. Bij de (planning van de) saneringsopgave moet echter wel voldoende rekening wordt gehouden met de daadwerkelijke risico's voor de werk- en leefomgeving alsmede met de haalbaarheid en betaalbaarheid van de activiteiten.

De gezondheidsrisico's van asbest staan niet ter discussie, wel het beleid.

Door TNO, prof. Helsloot (Radboud Universiteit/ Crisislab) en prof. Heederik (Universiteit Utrecht, lid van de Gezondheidsraad die adviseerde tot de huidige Nederlandse normstelling) is onderzoek gedaan naar proportionaliteit van asbestbeleid. Hun geruchtmakende rapport 'Inzichten voor proportioneel asbestbeleid' hanteert uiteraard die strenge Nederlandse normering als uitgangspunt. Terecht derhalve dat de staatssecretaris constateert dat RIVM op basis van dit rapport geen reden ziet om anders te denken over de gezondheidsrisico's van asbest.

Maar de vragen van CDA, VVD, D'66, PVV, SGP en 50Plus over dit rapport en de inbreng van prof. Helsloot en de GGD in de Deskundigenbijeenkomst betroffen niet de gezondheidsgevolgen van asbest. Die zijn bekend en onomstreden. De Kamervragen gingen juist over de betekenis van dit rapport voor *beleid over asbestdaken*. De expert-onderzoekers rapporteerden namelijk dat de emissie van asbestdaken naar het milieu verwaarloosbaar is, de risico's op asbestgerelateerde ziektes bij het verwijderen van asbestdaken nihil zijn (voor particulieren) of erg klein (beroepsmatige saneerders). Daarop geeft de staatssecretaris in haar nota van 36 pagina's echter geen antwoord.

Verbod heeft geen gezondheidseffect

Asbestexperts verbazen zich al jaren over het voorgenomen asbestdakenverbod. In de woorden van Jan van Willigenburg, specialist op gebied van asbestmetingen en voorzitter van de commissie 'Asbest in de Lucht' van het Nederlands Normalisatie Instituut (NEN): "Als je kijkt naar de omvang en kosten van die operatie, dat is gewoon niet te bevatten, terwijl wetenschappelijk onderzoek laat zien dat de gezondheidsrisico's zeer beperkt zijn, zo niet nihil. Het is een ongelooflijke hoax"¹.

Vandaar dat door uw Kamer kritische vragen zijn gesteld over de grondslag voor het voorgenomen asbestdaken-verbod. In het antwoord aan uw Kamer geeft de staatssecretaris aan dat "het verbod op asbest dakbedekking per 31 december 2024 niet alleen is gebaseerd op de MKBA maar ook en vooral op het advies van de Gezondheidsraad en het onderzoek van het RIVM en TNO." Geen van deze onderzoeken bevat echter een onderbouwing voor een verbod op asbestdaken:

- Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) concludeert: *hoge kosten en amper maatschappelijke baten* (Ecorys, 2012)
- Gezondheidsraad (2010): is een advies over nieuwe asbestnormen, maar geeft geen informatie over asbestdaken dat een verbod kan onderbouwen
- TNO/RIVM ²(2010): "emissie van asbestdaken zal onder normale gebruiksomstandigheden niet leiden tot emissies boven het *verwaarloosbaar risiconiveau*"
- TNO (2007): "Ondanks de gestage emissie van asbest vanuit asbestcement daken zal het actuele blootstellingsrisico als gevolg hiervan veelal verwaarloosbaar zijn. Blootstelling in de buitenlucht kan, op basis van de vele metingen, vrijwel altijd als *verwaarloosbaar* worden beschouwd".

Er is geen urgentie

Er is geen reden voor het overhaaste tijdstip van 2025. De staatssecretaris schrijft dat volgens het TNO/RIVM-onderzoek "asbest dakbedekking (na asbestwegen) de grootste bron is van vezelemissie naar de leefomgeving". Nalezing van dat rapport leert echter dat er sinds 1978 (!) amper nog metingen naar achtergrondblootstellingen naar asbest in de buitenlucht zijn uitgevoerd, zodat deze uitspraak helemaal niet mogelijk is. Daarom heeft in 2010 een adviseur een "ruwe schatting" gemaakt in de vorm van twee plusjes. De actuele achtergrondblootstelling aan asbest wordt trouwens in ditzelfde rapport, bij gebrek aan metingen, geschat en gebaseerd op een "persoonlijke mededeling"!

Door de staatssecretaris is niet vermeld dat TNO-metingen in 2016³, in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, een nauwelijks meetbare achtergrondblootstelling aan asbest laten zien die factor 80 lager is dan in 1978 en beneden niveau van verwaarloosbaar risico. Het is dus onmogelijk om een wetenschappelijk verband te leggen met een eventuele emissie van asbestdaken (of enig andere bron).

Volgens de staatssecretaris blijkt "uit onderzoeken van TNO dat verwerking al optreedt bij asbest dakbedekking van 15 tot 20 jaar oud. Bovendien is bekend dat de vezelemissie met het verstrijken van de tijd, exponentieel toeneemt". Die bewering is niet juist. In de TNO-studies, en door hen geraadpleegde bronnen, is absoluut geen sprake van een dergelijke 'exponentiële' toename. TNO constateert dat er uiteenlopende en tegenstrijdige inzichten bestaan; bij jongere asbestdaken zou de verwerking juist groter zijn dan bij oude daken.

De staatssecretaris neemt in haar verantwoording de informatie over van de lobbyisten voor een asbestdakenverbod: "Jaarlijks komt er gemiddeld 3 kilo asbeststof vrij bij 1.000 m² asbestdak. Op dit moment is dat 240.000 kilo per jaar in Nederland⁴." Deze cijfers zijn niet juist. Voor Nederland zijn deze gegevens niet bekend en is er alleen een Duitse studie uit 1989 met een geschatte waarde van 0,3 tot 3 gram per m² emissie. TNO (2007) benadrukt om voorzichtig met deze schattingen om te gaan en ze als 'absoluut maximale waarden' te beschouwen, omdat ze uitgegaan van een conservatieve 'worst case' situatie. Overigens zal het actuele blootstellingsniveau van een dak verwaarloosbaar zijn, aldus TNO.

¹ De Monitor – KRO-NCRV (19 april 2018)

² TNO/RIVM - Praktische consequenties rapport Gezondheidsraad (2010)

³ TNO – Asbest en andere minerale vezels in de Nederlandse buitenlucht (2016)

⁴ "ambassadeurs voor versnelling van de aanpak van asbestdaken" – brief 12 april 2019

Stoplichtmethode is werkbare oplossing

Om de sanering van asbestdaken te realiseren zijn er betere oplossingen dan het instellen van een verbod. De onderzoeksrapporten van Aedes, TNO, RIVM, Ecorys en Gezondheidsraad bieden een degelijk fundament om de door de Vereniging Eigen Huis voorgestelde 'stoplichtmethode' (risicogericht maatwerk) als een werkbare oplossing te hanteren. Door de fracties van VVD, CDA, PvdA en D66 zijn daarover vragen gesteld. Ten onrechte informeert de staatssecretaris aan uw Kamer dat de 'stoplichtmethode' en "daarbij gepaard gaande inventarisatie kostenverhogend werkt". Al in 2007 is door TNO⁵ gemeld dat een beoordelingssysteem is ontwikkeld op basis waarvan de ernst van de verwerking kan worden bepaald. Deze test is ontwikkeld voor niet-asbestdeskundigen en is gebaseerd op een eenvoudige scoringslijst."

Deze aanpak voorkomt financieel leed (veel eigenaren hebben onvoldoende financiële middelen en kunnen of willen geen lening, al dan niet uit een fonds, hiervoor afsluiten) en zorgt ervoor dat geen overhaaste saneringswerkzaamheden hoeven plaats te vinden bij niet verweerde asbestdaken. De 'stoplichtmethode' maakt het mogelijk om doelmatig en gedifferentieerd asbestdaken te verwijderen, zoals door meerdere kamerfracties bepleit. Ook maakt deze aanpak het mogelijk om sanering aan te laten sluiten op een logisch moment.

Ontbrekende informatie

TNO doet nu pas, in opdracht van IenW, een onderzoek naar de blootstelling bij het verwijderen van asbestdakbedekking. Op basis van de uitkomsten kan zowel binnen het certificatiestelsel (blootstelling aan asbestvezels boven de grenswaarde) als ook buiten het certificatiestelsel (blootstelling onder de grenswaarde) opvolging worden gegeven in opleiding, deskundigheid en een (deel)certificaat. Gezien eerdergenoemde onderzoeken laat zich voorspellen dat een eenvoudige, risicogerichte en maatwerkbenadering bij asbestdaken mogelijk is. Nu lijkt dan ook niet het juiste moment om een besluit te nemen over een verbod op het hebben van een asbestdak. De resultaten van het blootstellingsonderzoek, en bijbehorende aanbevelingen en conclusies, dienen bekend te zijn om de Kamer in staat te stellen tot een gedegen oordeel over de wijziging van de Wet Milieubeheer.

Continuïteit agrarische bedrijven bedreigd

Voor de continuïteit van agrarische bedrijven is het cruciaal dat er in plaats van een asbestverbod oplossingen komen op basis van een risicogerichte benadering. Er moet naar schatting nog minimaal 80 miljoen m² aan asbestdaken in de agrarische sector gesaneerd worden. De afgelopen jaren lag het saneringstempo rond de 5-10 miljoen m² per jaar. Het ministerie verwacht dat de opwaartse trend in het saneringstempo (ca. 12 miljoen m² in 2018) zich doorzet en alle asbestdaken voor 2025 gesaneerd kunnen worden. LTO Nederland zet grote vraagtekens bij deze benadering. Immers:

- het budget van de 'subsidieregeling sanering asbestdaken' is uitgeput;
- de herijking van het asbeststelsel biedt nog geen ruimte voor een afwaardering in risicoklasse (ruimte voor meer bedrijven die sanering kunnen uitvoeren tegen mogelijk lagere kosten);
- kosten voor sanering stijgen;
- het toegezegde asbestfonds is nog niet operationeel.

Sanering stagneert

Wij voorzien een stagnering van het saneringstempo die wordt bevestigd door signalen die wij van onze leden ontvangen. Het verbod zet de financierbaarheid en verzekeraarbaarheid onder druk van agrarische bedrijven die over bedrijfsgebouwen met asbestdaken beschikken. Voorts is het denkbaar dat een agrarisch ondernemer met asbestdaken door de buurt aansprakelijk wordt gesteld voor 'verminderd woongenot'. Dit laatste zal niet alleen tot gevolg hebben dat langdurige juridische procedures gevoerd moeten worden, maar tevens dat er een kans is dat de betreffende ondernemer wordt veroordeeld tot een schadevergoeding aan burens/buurt.

Conclusie

LTO en Aedes zijn van mening dat een verbod per 2025 op het voorhanden hebben van asbest of een asbesthoudend product toegepast als dakbedekking niet wenselijk is. Voor een dergelijk verbod ontbreekt de vereiste onderbouwing, de maatregel leidt niet tot aantoonbare gezondheidseffecten en is niet doelmatig, tevens ontbreekt urgentie. De maatregel bedreigt

---

⁵ TNO - Oriënterend onderzoek naar de verspreiding van asbestvezels in het milieu vanuit verweerde asbestcement daken (2007)

de continuïteit van agrarische bedrijven. De onnodige kosten voor asbestverwijdering leiden voor huurders tot huurverhoging. Veel particuliere woningeigenaren komen door een verbod in financiële of juridische problemen. Wij pleiten daarom voor een proportioneel asbestbeleid gekenmerkt door een risicogerichte aanpak voor asbestdaken. Het gebruik van de 'stoplichtmethode' zal daarbij behulpzaam zijn om asbestdaken gedifferentieerd en in aansluiting op een passend moment te verwijderen.

Hoogachtend,

Alfred Jansen
Portefeuillehouder Veiligheid & Pacht LTO Nederland

Jeroen Pepers
Directeur Aedes